

Francesc Vila i
Albet

L'acció cultural local té en la cultura popular un referent bàsic, tant per vertebrar el conjunt d'iniciatives i propostes culturals d'un territori, procedents del sector públic o privat, com per qualificar la pròpia cultura popular.

Local cultural action has in «popular culture» a basic concerning, in order to organize cultural initiatives and proposals from a territory, proceeding from public or privat sector, and in order to improve their own popular culture.

I. Presentació

És molt important la tendència actual que es constata de recuperar el debat al voltant de la cultura popular. Dóna la impressió que la cultura popular no hagi perdut la seva vigència a l'hora d'estructurar un conjunt d'accions des de l'Administració pública i, per tant, la cultura popular se'ns presenta com un catalitzador de la gestió cultural, amb valor i capital propi.

Serà convenient, però, fer un notable esforç de concreció per tal de definir què s'entén per cultura popular, per saber quins fenòmens es consideren propis de la cultura popular i quins no. I potser serà difícil superar, en aquest procés de definició, les limitacions inherents a les opcions que calgui fer. És a dir, ben segur que s'haurà d'optar a considerar o no quins fenòmens pertanyen a la cultura popular.

Fer evident la necessària relació entre la cultura popular i la gestió cultural no serà una tasca fàcil. Amb l'experiència que s'ha acumulat, hem après que l'una i l'altra no s'inclouen sinó al contrari, es complementen, es donen credibilitat i, alhora, capacitat operativa, estructurant un conjunt de relacions amb uns col·lectius determinats que sovint tenen un alt pes específic.

Cal que la cultura popular es normalitzi i tingui el seu lloc dins del panorama més global de la cultura; cal que sigui considerada d'acord amb el que representa i les seves possibilitats; que tingui un pes específic en el

fer quotidià de la gestió cultural; cal que els subjectes i els col·lectius que es viuen com a protagonistes de la cultura popular siguin incorporats en el conjunt dels processos culturals globals d'una col·lectivitat. Es tracta, bàsicament, d'anar reduint el sentiment de marginalitat que darrerament ha anat associat a la cultura popular.

II. Cultura popular i territori

La cultura popular és tot allò que la gent fa, coneix... De definicions n'hi ha moltes, però totes assenyalen el caràcter bàsic

i ampli dels fenòmens que cal considerar com a propis de la cultura popular. Fenòmens que per ser gaudits, consumits, utilitzats o gestats no requereixen cap, *a priori*, preparació especialitzada o domini d'alguna tècnica sofisticada.

Malgrat aquesta aproximació, avui, fins i tot per mirar la TV o utilitzar un vídeo (que són accions que tothom estaria d'acord a considerar-les com a populars) cal dominar mínimament uns aparells: saber-los connectar, utilitzar correctament els comandaments per tal de poder seleccionar allò que ens interessa.

Festa Major de Vilanova i la Geltrú. Fotografia: F. Vila

Per tant, avui la definició de popular convindria adaptar-la a la implantació d'un determinat nivell de tecnologia, el qual s'ha fet popular: el seu domini s'ha generalitzat.

Si per cultura popular s'entén aquell conjunt de manifestacions o conductes que són comunes entre la majoria de membres d'una col·lectivitat i que a la vegada li donen una certa unitat o identitat, haurem d'acceptar que aquesta definició és oberta i que, per tant, el seu contingut (el tipus de conductes majoritàriament compartides) pot variar en funció de les característiques (econòmiques), tècniques, culturals, etc.) de cada moment social.

D'una manera gairebé imperceptible s'ha introduït un element en la definició que és important. Es tracta de la unitat o identitat que aporten aquestes conductes a la col·lectivitat de referència. Això introdueix les nocions de temps i espai. És a dir, aquestes conductes presenten un determinat nivell de generalització o vigència, en un període de temps i un territori determinat. De manera que es poden caracteritzar uns col·lectius amb unes cultures (en el sentit més general i ampli del terme) en un període i un territori propis, també amb una trama o xarxa de relacions i comunicació que també li és característica.

L'extensió d'aquests territoris és variable, però es pot introduir la tendència que el nivell d'identificació entre col·lectiu i conductes, manifestacions, senti-

ments, etc., disminueix de forma inversament proporcional a les dimensions del territori. Com més extens és un territori més difícil serà trobar conductes o sentiments que actuïn de nexes, que siguin compartits pel conjunt de col·lectivitats que siguin d'aquest territori. En aquest aspecte caldrà tenir molt present el paper que poden desenvolupar els moderns mitjans de comunicació.

Per tant, el nivell òptim d'identificació entre un col·lectiu i un territori el trobarem quan la unitat territorial tingui unes dimensions que permetin la interacció directa entre els seus membres. Interacció que ve mediatitzada per la llengua, els costums o hàbits, etc. D'aquesta forma es constata que la cultura popular, les seves manifestacions, estan estretament vinculades al seu territori de primer nivell: el nivell local (poble, barri, carrer).

Quan ampliem aquest nivell, aleshores s'observa que augmenta el territori i el col·lectiu de referència, però disminueixen el volum de conductes i sentiments identificatius i també la intensitat del nexes.

La cultura popular és, doncs, un fenomen local, estretament relacionat a una col·lectivitat de referència i que gràcies a la interacció-comunicació quotidiana dels seus membres pren o adopta formes concretes i tangibles. Formes que, generalment, serveixen per reconèixer i diferenciar entre si les col·lectivitats.

Parlar de cultura popular és fer referència a una col·lectivitat i a un territori. Per tant, caldrà que tinguem ben present a l'hora de desenvolupar una política cultural en un territori quines són les principals característiques de la cultura popular d'aquell territori, per tal d'incorporar-les en la proposta d'acció cultural que anem a articular. Només així es podran dissenyar propostes estretament vinculades al medi, amb un alt nivell d'incidència.

III. Gestió cultural i cultura popular

La gestió cultural cal entendre-la com un conjunt de tècniques posades al servei d'uns objectius d'unes accions culturals, que cerquen augmentar la qualitat de vida de la població a qui s'adrecen les propostes, d'augmentar les seves possibilitats expressives i comunicatives, de relació i d'esbarjo, que permeti noves formes de coneixement i desenvolupament de noves sensibilitats, etc.

Aquest conjunt de propòsits, que sovint van associats a la difusió de la creació artística i que sembla que poden ser banals, corren l'alt risc d'aparèixer davant d'una població com un fet allunyat i aliè a ella mateixa, com res que tingui a veure amb la seva realitat, les seves expectatives, els seus propòsits.

És en aquest punt on es fa imprescindible la interrelació de la gestió cultural i la cultura popular. La cultura popular ha de ser tinguda en compte a l'hora

de dissenyar i fer accions culturals. La cultura popular és el perfil inicial que presenta una població amb la qual es pretén interactuar a través de propostes i accions culturals, des de la gestió cultural, per introduir nous elements, noves formes culturals, noves creacions artístiques, a partir de les quals es pot fer evolucionar aquell perfil inicial per tal d'aconseguir els objectius de millora de la qualitat de vida abans esmentats.

Si ens atenem al conjunt de manifestacions i sensibilitats de la cultura popular d'una població, entrarem en contacte amb determinats col·lectius, amb determinades entitats, amb determinades persones, que tenen com a denominador comú el fet d'haver-se interessat, des de fa molt temps, per tot allò relacionat amb la cultura del seu poble. És important mantenir un alt nivell de comunicació i cooperació amb aquests agents i vincular aquests col·lectius amb les noves propostes.

A l'hora de dissenyar propostes i accions culturals, el gestor cultural ha de preveure espais de participació on tinguin cabuda no només els col·lectius vinculats a la creació i difusió artística sinó també els col·lectius vinculats a la cultura popular esmentats anteriorment. Només amb aquest debat permanent i viu s'aconseguirà una plena integració de la gestió cultural i la cultura popular, amb el que això representa. D'aquesta forma actualitzarem la cultura popular a través de la creació i la difusió

Festa Major de Vilanova i la Geltrú. Fotografia: F. Vila

artística. L'empresa no és fàcil.

Des de l'acció local, sobre el territori, hi ha diversos camins que permeten aquesta interacció de la cultura popular i la gestió cultural:

- A. El cycle festiu
- B. Programes de difusió artística
- C. L'associacionisme
- D. El suport a la recerca
- E. La creació artística

A. El cycle festiu

Tal vegada aquest sigui el bloc d'accions amb un contingut més estretament vinculat amb les manifestacions de la cultura popular d'una població. El cycle festiu determina uns ritmes o períodes anuals durant els quals la població desenvolupa unes activitats predeterminades: un

aplec, les festes majors, el carnaval, Nadal, Sant Jordi, etc.

Durant aquests moments la població està especialment disposada a gaudir d'unes manifestacions culturals. Cal aprofitar aquesta predisposició. També cal aprofitar l'ocasió que dóna el cycle festiu per articular els espais de participació que es considerin necessaris per tal d'organitzar i dur a terme les activitats pròpies del cycle. La predisposició de la qual parlàvem fa que, sovint, hi hagi una alta motivació per participar en aquests espais de gestió d'aquestes activitats. Espais que seran més o menys independents en relació a l'Administració local però que sempre tindran una clara relació de cooperació. Cal vetllar per la composició d'aquests espais de participació, normalment ano-

menats comissions de festes. Serà important, d'acord amb les tesis que fins ara s'han defensat, que les comissions estiguin integrades per persones representatives dels col·lectius vinculats a la cultura popular i per persones vinculades a la creació i la difusió artística.

B. Programes de difusió artística

Des de l'Administració local s'impulsen programes de promoció i difusió artística, que acostumen a tenir un ritme paral·lel al del cicle festiu, però en sentit complementari. D'aquesta forma s'intenta mantenir un nivell d'oferta cultural més o menys compensat al llarg de l'any. Naturalment, aquests programes són dissenyats per gestors culturals i en poques ocasions existeixen espais formals de participació.

Pels mateixos motius que es recomana una certa proporcionalitat en la composició de les comissions de festes, el mateix cal dir respecte a la necessitat d'establir canals de participació en el disseny de la programació de difusió cultural. En fer aquesta proposta, som conscients de les dificultats que poden aparèixer i, a més, caldrà superar la manca de motivació inicial que poden tenir determinats col·lectius per participar en aquests temes. Però intentar aproximar els neguits, les dificultats, els interessos dels subjectes vinculats directament amb la creació i difusió artística, amb els vinculats amb la cultura

popular és un repte la superació del qual ens ha d'obrir nous horitzons tant per a la cultura popular com per a la creació i difusió artística.

C. L'associacionisme

Una part de l'associacionisme, generalment, apareix relacionat amb la cultura popular i és per això que des de l'Administració local convé mantenir permanentment vies de diàleg i cooperació, amb la finalitat d'augmentar-ne el seu dinamisme local, pactant, en la mesura que sigui possible, propostes i accions que revitalitzin directament o indirectament el seu protagonisme.

L'associacionisme, a través dels seus representants, ha de participar en el disseny del cicle festiu com de les programacions de difusió artística, adoptant un paper actiu en el moment del disseny com a l'hora de gestionar-les. El repte és trobar els punts de motivació, els punts d'interès que propiciïn aquest diàleg, que serà el primer pas per a establir la cooperació.

D. El suport a la recerca

Pel que fa a la recerca sobre les manifestacions de la cultura popular (sobre la seva naturalesa, sobre les manifestacions del present o del passat), serà molt interessant que l'Administració local estableixi vies de suport a través de convenis amb grups locals d'estudiosos o bé a través de

Festa Major de Vilanova i la Geltrú. Fotografia: F. Vila

una difusió d'aquestes; fins i tot, potser una recuperació contextualitzada.

E. La creació artística

Més o menys ja s'ha comentat, però voldria insistir en la importància que té la creació artística associada a la cultura popular, ja que representa una de les fonts més significades a l'hora de renovar o introduir nous elements (plàstics, coreogràfics, dramàtics o musicals, etc.) a les manifestacions de la cultura popular.

Per tant, serà molt adient propiciar el contacte entre aquests dos camps que sovint sembla que no tinguin res a dir-se i en canvi, la història ens ho demostra, la seva relació sempre ha estat molt fecunda, per ambdues parts: pel que representa de renovació i progrés de la cultura popular i alhora perquè aproxima l'artista a les capes populars de la població.

Finalment, voldria fer una reflexió al voltant dels mitjans de comunicació i la cultura popular. Si bé la cultura popular té un caràcter marcadament local, el predomini actual dels mitjans de comunicació (sobretot la TV i la ràdio) ha propiciat que determinades manifestacions de la cultura popular fossin fàcilment i contundentment difoses en un domini territorial (i per tant de població) molt superior al territori que les va produir.

Aquesta constatació complica l'anàlisi, però no el fa impossible. D'acord amb Umberto Eco

la convocatòria de borses d'estudi o beques.

La qüestió de la recerca introdueix un nou matís del qual fins ara, volgutament, no se n'ha dit res. Fa referència al terme *tradicional* associat a cultura popular. Seria motiu d'una reflexió a part el fet d'analitzar quines són les manifestacions que poden ser catalogades com de cultura popular i tradicional.

En tot cas, sembla clar que quan es plantegen accions de recerca, la majoria de vegades serà recerca de manifestacions de la cultura popular, que van tenir una certa preponderància en el passat i que s'hauran o no mantingut vigents malgrat el pas del temps. I estarem d'acord a considerar que aquestes manifestacions es poden denominar «tradicionals».

Per tant, la recerca es planteja, generalment, sobre manifestacions tradicionals de la cultura popular, vigents o no, i que a partir de la qual se'n podrà fer

hi ha dues actituds possibles davant dels mitjans de comunicació, explicades a *Apocalípticos integrados*, els apocalíptics que adoptarien una posició negativa, en relació als efectes dels mitjans de comunicació i els integrats que adoptarien una actitud d'aprofitament d'aquesta tecnologia que possibilita un major grau de comunicació social (malgrat que, ara com ara, aquesta comunicació sigui unidireccional).

Aquesta major facilitat de comunicació social possibilita la difusió i el coneixement, entre les diferents poblacions, del que són les manifestacions personals i col·lectives més característiques de cada una d'elles, cosa que permet un millor nivell de coneixement que hauria de comportar majors nivells de convivència, respecte entre col·lectius i la mútua solidaritat.

Finalment, els mitjans de comunicació han facilitat la intensificació d'aquells nexes que podien ser més febles, donada la seva relació menys intensa d'identitat col·lectiva amb un territori més ampli, de manera que s'han convertit en els elements centrals a l'hora de vertebrar col·lectivitats d'àmbit superior al local, amb una capacitat operativa fins i tot superior a la llengua o a altres manifestacions identificatives de la cultura popular, que han facilitat una certa internacionalització de determinats hàbits i costums, configurant nous dominis. De tot això cal concloure que els mitjans de comunicació juguen un paper pri-

mordial en l'acció local a l'hora de configurar, difondre i promocionar pautes que reforcen o configuren les manifestacions de la cultura popular local, nacional, estatal i internacional.